

Csűrös András¹

BOLEYN ANNA KIVÉGZÉSÉNEK TÖRTÉNETE

ABSTRACT

The history of Anne Boleyn's execution

The history of Anne Boleyn's execution has long been a subject of historical research. This has not yet been published in Hungarian. This important episode of the Tudor period is also highly relevant to church history. Much debate has surrounded the circumstances and the truth of the accusations.

In my study, I present the history of Anne Boleyn's execution and examine the historiographical debate by contrasting different perspectives.

The final days of Anne Boleyn raise the question of whether she was Catholic or a supporter of the Reformation. Further investigation is needed into what Anne Boleyn's religious orientation was at the time. Henry VIII sought to replace the Pope as head of the Church of England — what were Anne Boleyn's intentions?

Keywords: Anne Boleyn, Henry VIII, Tudor period, Reformation, Thomas Cromwell

Manapság egyre gyakrabban élénk kerülnek a nők történelemben viselt – néha alá-, néha túlbecsült – szerepei. Tanulmányunk a reformáció korának egy meghatározó karakterére, Boleyn Annára kívánja irányítani a figyelmet. Az elmúlt években a királyné iránti érdeklődést fokozta, hogy különböző sorozatokban, filmekben dolgozták fel a történetét. Kulturális-művészeti hatásáról, vagy éppen filmekben való megjelenéséről több tanulmány is született.²

- 1 Csűrös András PhD, történész–református teológus-lelképásztor, adjunktus, Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar, csuros.andras@kre.hu
- 2 BORDO, Susan: *The Creation of Anne Boleyn. A New Look at England's Most Notorious Queen.* Houghton Mifflin Harcourt. Boston–New York, USA, 2013.
HUI, Roland: *Anne of the Wicked Ways: Perceptions of Anne Boleyn as a Witch in History and in Popular Culture.* Parergon, Vol 35, 2018/1. 97–118.

Nagyon nehéz megtalálni a megfelelő szavakat, amikor a korszak szereplőinek vallási hovatartozását, gondolkodását meg szeretnénk határozni. Egyáltalán az a kérdés önmagában is sok fejtörést okoz, hogy a henriki vallásszakadás által létrejött felekezetet hogyan nevezzük. Úgy vélem, nem a létrejöttét, hanem a megmaradását köszönhetjük elsősorban a reformációnak. Sokan határozzák meg ezt az új felekezetet úgy, mint „katolicizmus pápa nélkül”,³ vagy a másik oldalról „lutheranizmus hit általi megigazulás nélkül”.⁴

Boleyn Anna reformációra és az angliai egyháztörténeti eseményekre gyakorolt hatását ez a tanulmány nem kívánja részletezni, kifejezetten kivégzésének története kerül a fókusz. A királyi házaspár közötti konfliktusban tudomásunk szerint nem jelent meg a reformáció különböző megítélése.

Boleyn Anna kapcsán a történettudomány⁵ nagy kérdése az, hogy vajon a királyné legalább részlegesen elkövette-e azokat a bűnöket, melyekkel megvádolták. Ha igen, akkor nehezen tudjuk személyét az evangéliumi mozgalom egyik vezetőjeként aposztrofálni. Ha nem, akkor viszont kiknek állt érdekében a rágalmazás? Milyen frakcióharcok előzték meg, illetve kísérték a királyné bukását?⁶ Ebben a kérdésben nincs egyetértés a történészek körében.

Boleyn Anna hite szempontjából lényeges kérdés, hogy mennyire adunk igazat az őt ért vádaknak. Hiszen Catherine Howard, azaz Henrik ötödik felesége esetében rendelkezésünkre állnak elsődleges források a hűtlenség kapcsán. Itt viszont nincs szerető, nincs forrás, nincs olyan udvarhölgy, akit Annával együtt kivégeztek bűnsegédlet miatt.⁷

A történettudományban izgalmas vita bontakozott ki, nagyrészt két kutató, G. W. Bernard és Eric Ives között. Előbbi részlegesen igazat ad a vádaknak, utóbbi pedig szemernyt sem.⁸ Előbbi katolikusnak, utóbbi a reformációt követőnek tartja Annát.

3 „But if Henry’s intention was to alter Catholic Christianity only by replacing papal authority with his own, those closest to him – including Archbishop Cranmer, Thomas Cromwell, whom Henry named as vicar-general and vicegerent in spirituals, and the queen, Anne Boleyn – were much more sympathetic to the critical voices being raised across Europe. The fundamental question once the Church of England had declared its independence was, if the Roman Catholic claims to papal authority are judged to be found erroneous, what other aspects of the church’s teaching might also be irrelevant or even wrong?” In KATER, John L.: *Ministry and the Tudors. Anglican and Episcopal History*, Vol. 92, No. 1 2023. március, 9.

4 METHUEN, C.: *The English Reformation in Wittenberg: Luther and Melancthon’s engagement with religious change in England 1521–1560*. *Reformation and Renaissance Review*, 20 (3). 2018. 210.

5 Az erről szóló vitáról beszámol: GUNN, Steven: *Review of Anne Boleyn: Fatal Attractions*. <https://reviews.history.ac.uk/review/967> 2024-04-20

6 WALKER, Greg: *Rethinking the Fall of Anne Boleyn*. *The Historical Journal*, Vol. 45, No. 1 2002. március, 1–29.

7 IVES, Eric: *Anne Boleyn on Trial Again*. *The Journal of Ecclesiastical History*, Vol 62. Issue 04 2011. október, 776.

8 WARNICKE, Retha M.: *The Fall of Anne Boleyn Revisited*. *The English Historical Review*, Vol. 108, No. 428. 1993. július, 653.

A VÉG FELÉ VEZETŐ ÚT

A történet egyik fontos szereplője Thomas Cromwell, aki hathatósan közreműködött a királyné kivégzésében. Greg Walker történész felveti annak lehetőségét, hogy Cromwell csak szaladt az események után, és próbálta megállítani a sodródó hajót. Később pedig igyekezett úgy beállítani az eseménysort, mintha ő politikai aktorként ügyes alakítója lett volna a bonyodalomnak, s nem pusztán adminisztratív résztvevője.⁹ Ez az egyik vélemény. Viszont látni fogjuk, hogy Cromwell motivált volt az eseményben, hiszen egy érdekes gyanú rá is árnyékot vetett. Anthony Browne megtudta, hogy húga várandóssága nem férjétől van, hanem valaki mástól. Az ingerült Browne Cromwellre gyanakodott,¹⁰ ezért elmondhatjuk, Cromwellnek érdekében állt, hogy az erkölcstelenség gyanúja egy nála sokkal jelentősebb személyre, a királynéra terelődjön. Ráadásul a várandós asszony azzal védekezett bátyja előtt, hogy nem ő volt a „legrosszabb” az udvarban, hanem a királyné, aki kapcsolatot ápol Henry Norrisszal, a zenész Smeatonnal és saját testvérével, Rochesterrel. Browne állítólag konzultált erről Cromwell-lel és a király törvénytelen gyermekével, Henry Fitzroyjal, akinek érdeke volt, hogy az ambíciózus királyné ne jelentsen gondot számára az utódlási sorban. Cromwell és Fitzroy is motivált volt a hozzájuk jutott hír tálalásában, így közölték is a királlyal nem hitte el, de a biztonság kedvéért vizsgálatot rendelt el.¹¹

Cromwell első ízben Smeaton vitte kihallgatásra, ő mindenki számára váratlanul, gyorsan mindent bevallott.¹² Cromwell tájékoztatta erről a királyt, aki emiatt elhalasztotta calais-i útjukat – ekkor még bízhatott felesége ártatlanságában, hiszen nem lemondta, csak elhalasztotta az utat.¹³ Ugyanezen a napon a királyi pár között komoly konfliktus volt, de nem tudni, mi okból. A nyomozás könnyen eljuthatott Norrisig, hiszen korábban Norris és Boleyn Anna nyilvánosan vitatkoztak egymással. Bernard tanulmányában erre a teljesen furcsa vitára támaszkodva

9 WALKER, Greg, 9–10.

Ives ezzel ellentétesen végig Cromwellt nevezi meg az ügy kitervelőjének, kiobbantójának és végrehajtójának. Bernard pedig, aki folyamatosan élesen ellentétben van Ives-szal azt írja, hogy Ives egyszerűen bedőlt Cromwell diplomáciai trükkjeinek, különösen annak, hogy Chapuys és a császár barátjának adta ki magát. Eredetiben: „Ives has been taken in by Cromwell’s diplomatic ploys, and particularly by his posing as Chapuys’ and the Emperor’s friend.” In BERNARD, G. W.: *The Fall of Anne Boleyn: A Rejoinder*. *The English Historical Review*, Vol. 107, No. 424 1992, július, 669.

10 „It is just possible that the Countess was Thomas Cromwell’s mistress. While we have no direct evidence of familiarity, there are none the less some letters which hint at a friendship unusual between a minister and a nobleman’s wife.” BERNARD, G. W.: *The Fall of Anne Boleyn*. *The English Historical Review*, Vol. 106, No. 420. 1991. július, 598.

11 WALKER, Greg, 17–18.

12 WARNICKE, Rise and fall, 218–219. Idézi: Walker, Greg, i. m. 19. Ezt a véleményt nem cáfolja meg Bernard sem. In. BERNARD, G. W.: *The Fall of Anne Boleyn*. *The English Historical Review*, Vol. 106, No. 420. 1991. július, 600–601.

13 WALKER, Greg, 21.

sejteti, hogy valóban szeretők lehetek.¹⁴ A hűtlenséget alátámaszthatja a királyné bíróság előtt tett megjegyzése Henrik potenciájáról.

Miből származott a félreértés? Boleyn Anna udvarában jellemző volt, hogy dicsérték szépségét, szerelmes szavak röppentek felé, és a férfiak és nők az udvari etikett szigorú keretei között, szavakban flörtöltek egymással. Ennek túlzó értelmezése lehetett a pletyka alapja, illetve adhatott okot bizonyos félreértésekre, akár Smeaton, akár Norris részéről is.¹⁵

Cromwell azért is érdekelt volt a királyné kiiktatásában, mert április 2-án az Anna által felkért prédikátor íghirdetésében közvetlenül őt támadta a kisebb kólostorok bezárása miatt.¹⁶ Ez lehetett az a végső pont, amikor Thomas Cromwellnek nem csupán el kellett engednie a királyné kezét, hanem politikai ellenfelévé lett, s életveszélyessé vált számára Anna politikai működése.¹⁷

Április 14-én hívták össze a parlamentet, 23-án állították fel azt az igazságügyi bizottságot, amely később Boleyn Anna ügyével is foglalkozott. Az első „bizonyítékok” viszont csak április 30-án jelentkeztek, a királyné udvari zenészenek letartóztatásával, május 1-én szállították a Towerbe. A király személyesen vonta kérdőre Henry Norrist afelől, hogy mit tud a királynő nemi életéről, illetve nem szeretők-e? Norris herceg tagadott mindent, így Smeaton mellé került a Towerbe. Május 2-án George Boleyn-t és a királynét is letartóztatták.

Az Ockham borotvája elv alapján a legegyszerűbb megoldás lehet a legközelebb az igazsághoz: a király egész egyszerűen megunta Boleyn Annát, és nem nézte tovább jó szemmel, hogy nem születik fiú utóda. Az örökös hiánya pedig újra arra engedte következtetni, hogy valami baj van a házassággal. Fejében talán ugyanaz játszódott le, mint Aragóniai Katalin esetében, s itt is megvolt már a következő szoknys motiváció: ahogy akkor Anne Boleyn, most Jane Seymour személyében. Ha kifogást keresett elméjében a második házassága kapcsán, akkor bőven találhatott teológiai réseket. Talán nem is kellett senkinek meggyőznie a királyt, meggyőzte ő önmagát.¹⁸ A Tudor-házat végig üldözte egy árnyék: a fiúutódlással kapcsolatos rémkép, hiszen a rózsák háborúja éppen e körül robbant ki, így VII., majd VIII. Henrik is pontosan tudta, hogy a dinasztia túlélésének egyedüli esélye abban van, hogy minél előbb életképes fiú utódjuk legyen – valamelyik – hitvestől. A történelem furcsa firtora, hogy Anglia történelmének egyik legnagyobb uralkodója pont VIII. Henrik lánya, I. Erzsébet lett. Talán Boleyn Anna februári vetélése készítette arra a királyt, hogy átgondolja: házasságán miért nincs áldás. A vetélés

14 BERNARD, G. W.: Anne Boleyn's Religion. *The Historical Journal*, Vol 36. No 1. 1993. március 4. Anna átlépte az udvari etikett és a politika biztonságos kereteit, miszerint a király halála kapcsán élcelődött.

15 WALKER, Greg, 22–24.

16 IVES, E. W.: Ann Boleyn and the early reformation in England: the contemporary evidence. *The Historical Journal*, Vol. 37. Issue 02. 1994, június 399–400.

17 IVES, E. W., i. m. 400.

18 Alátámasztja ezt az is, hogy a királyt a kivégzést megelőző és azt követő napokban felhőtlennek látták. WALKER, Greg, 11.

okozta gyászban fakadt ki feleségének, miszerint „úgy látszik, Isten nem akarja, hogy fiam legyen tőled!”¹⁹

Ha elfogadjuk ezt a hipotézist, akkor arra a kérdésre kell válaszolni, hogy a király miért választotta ezt a komplikált eljárást a királyné letevésére, amivel saját férfiúi képességeit is szóbeszéd tárgyává tette – hiszen ezzel kapcsolatban Boleyn Anna pikírt megjegyzést tett. Vajon elhitte-e azt, hogy megbabonázta a hitvese?

Retha M. Warnicke merész elmélete szerint VIII. Henrik túl sokat kockáztatott felesége kedvéért, ezért valószínűtlennek tűnik, hogy lemondott volna a királynéról; kellett valami külső ráhatás, ami teljesen eltántorította a meglévő házasságától. Az amerikai történész szerint a „vetelés” során Boleyn Anna egy torzszülöttnek adott életet, ami sokkolta a királyt, és boszorkányosságot vélt felfedezni.²⁰ Torzszülöttség alatt a 16. században nem feltétlenül teljes deformitást értettek, hanem akár az elvetélt magzaton jelentkező kisebb genetikai rendellenességet is. Az apró szabálytalanság okát pedig az aktus „szabálytalanságában” keresték: következménye a szülők szexuális bűnének, azaz Isten büntetése.²¹ Warnicke elméletéből annyit mindenképpen el kell ismerni, hogy Henrik számára a vetelés nem csupán azt jelentette, hogy Anna képtelen fiú utóddal megajándékozni őt, hanem azt is, hogy valamiért nincs Isten áldása ezen a kapcsolaton. Ez az elültetett gyanakvás, bizonytalanság csak segítette az asszonytól való eltávolodását, hibáinak meglátását. Ezért is válhatott hihetővé számára Smeaton beismerő vallomása kapcsán a királyné hűtlensége, hiszen az sok mindent megmagyarázhatott számára.²² Nem szabad elfelejteni azt sem, hogy Boleyn Anna és VIII. Henrik kapcsolata már akkor fennállt, amikor a királynét Aragóniai Katalinnak hívták. A király hűtlen volt, s ez a hűtlenség nem a férfire, hanem a nőre vetett árnyékot. Anna könnyűvérűségének pletykája tehát már létezett a katolikus körökben, illetve a házasságukat ellenzők csoportjában.²³ A francia diplomata írások rendkívül túlzó módon számolnak be a királyné paráznaságáról. Ezt a hírt/álhírt csak fel kellett erősíteni 1536 áprilisában. Ráadásul az elmélet mellett szól az az érv is, miszerint a király, fura okból, de engedte, hogy a tárgyaláson elhangzottak napvilágra kerüljenek; ez pedig logikátlan, kivéve akkor, ha valamit ezzel gondosan leplezni

19 „I see God does not wish me to have a son by you” Thomas Wýattet idézi: WALKER, Greg, 12.

20 WARNICKE, Retha M.: Sexual Heresy at the Court of Henry VIII. *The Historical Journal* Vol. 30, No. 2 1987. június 247–268.

21 Uo. 254.

22 A boszorkányság vádja magyarázat lehet arra is, hogy a perbe miért kerülhettek be egymásnak ellentmondó információk: miközben Boleyn Anna a királlyal volt Windsorban, megcsalta őt Rochford hercegével Westminsterben. Ez emberileg képtelenség, de a középkori ember számára a boszorkányok képesek voltak erre. Lásd: Uo. 259–260.

A dátumok ellentmondásosságával kapcsolatban két ellentétes vélemény is kialakult. Míg Eric Ives szerint pontosan ez bizonyítja a vádak hamisságát, addig G. W. Bernard amellett érvel, hogy e kuszaság alapján derül ki, hogy nem előre megtervezett perről van szó, hiszen, ha mondjuk Cromwell az egészét kitervelte volna, akkor az ilyen jellegű részletekre figyelt volna.

23 Uo. 267.

igyekezett volna.²⁴ Az elhalt magzaton megjelenő deformitás VIII. Henrikre nézve súlyos következményekkel járhatott: isteni jelnek tekinthették volna a Rómától való elszakadás kapcsán, vagy Henrik hitére nézve. Mindkettő bel- és legfőképpen külpolitikai következményekkel járt volna, ezért ezt a súlyos vádat, még mielőtt kialakulna, gyorsan az asszonyra kellett hárítani. Az első pillanat pedig áprilisban adódott, amikor az igazságszolgáltatás vidéki kitelepüléséből visszatért az udvarba, másrésről kapóra jött Anthony Browne jelentése.

Warnicke elmélete alapján hozzá kell tennünk, hogy nem lehet kizárólagosan a vetélés a kiváltó ok, hiszen Henrik még április 18-án is a birodalmi követtel egyezkedett, és jelentős engedményeket ígért, ha elismerik frigyét Annával.²⁵ A parlamentet április 14-én feloszlatta a király, majd 27-én újat hívott össze. Ugyanazon nap megkérdezték London püspökét, hogy a király elválhat-e Boleyn Annától.²⁶ Bernard ezen információk alapján április 18–24 közé teszi azt az időpontot (és valamilyen végső kiváltó okot), amikor a király végérvényesen elhatározta, hogy másik királyné után néz.²⁷

Az ismertetett elméletek mellett még számos teória létezik, melyek mind releváns információkra és forrásokra támaszkodnak. A történelemtudományban ugyanakkor érdemes a kompromisszumos megoldást keresni. Warnicke merész elmélete sok kérdést megválaszol, de kevés forrással lehet igazolni. Jómagam inkább azt valószínűsítsem, hogy egyszerre több réteg volt igaz, s több konfliktus vezetett a királyné kivégzéséhez. Nem lehet egy drasztikus esethez kötni, s az új külpolitikai helyzet,²⁸ a frakciócsatározások, a kisebb kolostorok bezárása körüli politikai viták,²⁹ a házaspár személyes konfliktusa – s Anna nem tudott megbirkózni azzal, hogy rajta kívül más nők is vannak a király életében – és végül a vetélés³⁰ mind közrejátszott, és gyanússá tette Boleyn Annát VIII. Henrik szemében.

24 WARNICKE, Retha M.: *The Fall of Anne Boleyn Revisited*, 661.

25 BERNARD, G. W.: *The Fall of Anne Boleyn*. *The English Historical Review*, Vol. 106, No. 420. 1991. július, 589–590.

26 Uo. 590–591.

27 Nem szabad elfelejteni, hogy van az egészben egy erősen „emberi” szál. Az ember nem dönt ilyen fajsúlyú kérdésben hirtelen. Henriket bizonyosan megtörte feleségének vetélése, s kellett idő, amíg előző évi tevékenységeit újragondolja és mérlegeli. Egy ilyen szintű döntés nem egy-egy információ, hírfoszlány alapján történik meg, és nem is egy perc alatt.

28 Az eddigi francia orientáció helyett a német-római császárral igyekezett jó kapcsolatot kiépíteni. Közben párhuzamosan követek tárgyaltak a Schmalkaldeni Szövetséggel is. Erről a tárgyalásról részletesen lásd: METHUEN, C.: *The English Reformation in Wittenberg: Luther and Melancthon's engagement with religious change in England 1521–1560*. *Reformation and Renaissance Review*, 20 (3). 2018. 219–230.

29 Ennek vitájáról és Skip udvari káplán erről szóló prédikációjáról, amelyben a papságot a zsidósággal, a királyt Ahasvérussal és Cromwellt Hámánnal azonosítja (Eszter és Anna párhuzamáról pedig hallgat, s ezzel a hallgatásával beszél a leginkább), részletesen lásd: IVES, E. W.: *Ann Boleyn and the early reformation in England: the contemporary evidence*. *The Historical Journal*, Vol. 37. Issue 02. 1994. június 395–400.

30 Túl voltak az első trimeszteren, és lehetett tudni, hogy fiúról van szó. Valószínű, hogy 14–18. hét között vetélt el Anna.

Erre még rátettek az olyan félreérthető események, mint a francia udvari pletykák, Anna Henry Norrisszal történt nyilvános veszekedése, illetve egy lovagi tornán elejtett kesztyű, melyet egy férfi túl gyorsan felkapott.³¹ Vagy az a jelenet, ahogy sir Anthony Browne hangosan szidta hűgát erkölcsstelen viselkedése miatt, s ennek eredetével a királynét hibáztatta.³²

A házasságtörés csak az egyik vád volt, nem a legsúlyosabb, viszont értelemszerűen a leghihetőbb. Annaira hihető volt, hogy G. W. Bernard mértékkal, de hitelt ad neki, elsősorban Norris esetében.³³ Az Anna udvarában zajló, a királyról is szóló indiszkrét pletykák és viccelődések előkészítették a terepet egy sokkal súlyosabb vádhoz, mégpedig, hogy a királyné összeesküvést szervezett Henrik ellen. Mivel a Norrisszal való, mások előtt zajló beszélgetésükben – mondhatni csipkelődésükben – elképzelték a király halálát, innen egyenes út vezetett az összeesküvéshez.³⁴

George Boleyn, azaz Rochford hercege és a királyné között fennálló vérfertőzés vádja volt a legképtelenebb és legextrémebb. Az kétségtelen tény, hogy a két testvér különösen jó viszonyt ápolt egymással, s George Boleyn hálórúhában is látták kijönni a királynétól. Bernard véleménye az, hogy Rochford a tárgyalás során tanúsított gőgös és ellenséges magatartásával vívta ki a bíróság ellenszenvét, és ezért fogadták el, hogy neki is lakolnia kell.³⁵

George Boleyn esetében van egy másik szál is. Vajon miért vallott be ilyen gyorsan mindent Smeaton? Erre szintén Warnickének van egy merész elmélete, mely sok mindent megmagyaráz. Szerinte Smeaton és Boleyn Anna testvére között homoszexuális viszony állt fent. Smeaton ezért gyorsan bevallott mindent, nehogy véletlenül a homoszexualitás bűne és az azzal járó még brutálisabb kivégzés jusson neki. Ezt alátámasztja az is, hogy George Boleyn feleségével nem élt aktív házaseletet. Ha valaki látta a Tudorok című sorozatot, ott is megjelenik ez az elmélet.

Boleyn Anna pere tele van olyan eljárásokkal, amelyek mentén joggal nevezhetjük koncepciós pernek. A bizonyítékok nem számottevőek. Csak három opciónk lehet, miért ítélték el: az első, hogy alattomos politikai játék miatt adták a királynét a hóhér kezeibe. A második, hogy több apró jeltől és Smeaton vallomása alapján

31 WALKER, Greg, 14.

32 Uo. 17.

33 Egyik érve frivol módon megy neki Eric Ives érveinek, miszerint: „Ives szerint senki sem volt bűnös: számára Henry Norris ártatlan, mert nem volt hajlandó vallomást tenni, míg Mark Smeaton ártatlan, mert vallomást tett.” (saját fordítás) Eredetiben: „Ives thinks that no one was guilty: for him Henry Norris is innocent because he refused to confess, while Mark Smeaton is innocent because he did confess.” In BERNARD, G. W.: *The Fall of Anne Boleyn: A Rejoinder*. *The English Historical Review*, Vol. 107, No. 424 1992, július, 666.

Maga Retha M. Warnicke is Ives az álláspontján van, miszerint nem volt szexuális kapcsolat Norris és Anna között. „The speculation that the Queen and Norris had been courtly lovers thus rests on shaky ground.” Lásd: WARNICKE, Retha M.: *The Fall of Anne Boleyn Revisited*, 658.

34 WALKER, Greg, 28.

35 BERNARD, G. W.: *The Fall of Anne Boleyn*. *The English Historical Review*, Vol. 106, No. 420. 1991. július, 600–603.

jogosnak tartották a legfőbb vádat. A harmadik, hogy meglátták Isten akaratát a történetekben, emiatt elfogadtak minden felhozott vádat – ez Warnicke merész elméletét támasztja alá.³⁶ Az utóbbi két lehetőség esetében azt látjuk, hogy a néha szürreális vádatokat azért tudták elfogadni, mert úgy vélték: Boleyn Annának meg kell halnia. A döntés igazságos, függetlenül a vádtól. Greg Walker történész Boleyn Anna halála miatt őt magát hibáztatja, sorozatos meggondolatlan tettei miatt.

„Annát nem azért ítélték el, amit tett, hanem azért, amit mondott: a bátyjának, amikor a király szexuális alkalmatlanságain és egyéb gyarlóságain nevettek, Mark Smeatonnak, amikor alig huszonnégy órával a letartóztatása előtt nyilvánosan lekezelte őt, és legnyilvánvalóbban Henry Norrisnak, amikor ostobán viccelődött a király halálának szent és sérthetetlen témájával.”³⁷

A BÖRTÖNBEN, A KIVÉGZÉS KÖRÜLMÉNYEI

A királyné a kivégzése előtt azt kérdezte: „a mennybe jutok-e, hiszen sok jót tettem napjaiban?”³⁸ Ebből az idézetből Bernard arra következtetett, hogy Anna nem vallotta a hit általi egyedüli üdvösség reformatori tanát. Ahogy fogalmaz: „amit a Towerben a jó cselekedetekbe vetett hite és a szentségekhez való ragaszkodása révén kinyilatkoztatott, az egy mélyen hagyományos katolicizmus volt.”³⁹ Eric Ives Bernarddal polemizálva megállapítja, ha Anna királyné katolikus lett volna, akkor nem a mennybe, hanem a purgatóriumba készült volna.⁴⁰ Ez a mondat viszont nem a királynő cselekedetekben való bizalmát jelenti, hanem üdvbizonyosságáról árulkodik.⁴¹ A szentség iránti vágya is igazolható az általa olvasott francia reformatori könyvekből. Halálakor egyértelműen Krisztushoz kiáltott, akinek utolsó szavával lelkét ajánlotta.

36 WARNICKE, Retha M.: *Sexual Heresy at the Court of Henry VIII.*, 268.

37 Eredetiben: „Anne was convicted, not because of what she had done, but of what she had said: to her brother, as they laughed about the king’s sexual inadequacies and other foibles, to Mark Smeaton, when she snubbed him publicly less than twenty-four hours before he was arrested, and most obviously to Henry Norris when she foolishly joked about the sacrosanct subject of the king’s death.” WALKER, Greg, 29.

38 BERNARD, G. W.: *Anne Boleyn’s Religion*, 19. A Galata 6, 7-10 alapján ezt a sommás megállapítást érdemes lenne újragondolni.

39 „and what she revealed in the Tower through her belief in good works and her attachment to the sacraments was a deeply conventional catholicism.” Uo. 20.

40 „What is more, conventional belief would have anticipated purgatory, not heaven.” IVES, Eric: *Anne Boleyn on Trial Again*, 768.

41 IVES, E. W.: *Ann Boleyn and the early reformation in England: the contemporary evidence*. *The Historical Journal*, Vol. 37. Issue 02. 1994, június 394.

A királynét és testvérét május 19-én végezték ki. „Jézus Krisztus, neked ajánlom lelkemet! Uram, fogadd el lelkemet!” – szoltak utolsó szavai.⁴² És pontosan aznap Jane Seymour az udvarhoz legközelebbi palotába költözött a király kérésére.⁴³

A világ megdöbbsen a királynét ért vádtól, és a gyors és kíméletlen kivégzéstől is. Luther és Melanchthon nemcsak álmélkodott az eseményen, hanem igyekeztek minél több információ birtokába kerülni.⁴⁴ Félő volt, hogy Henrik és vele Anglia is visszatér Róma égisze alá. Ez végül nem történt meg, és évek múlásával, az Eduárd király alatt szintet lépő reformációt, majd a Tudor Mária alatti mártíromságot követően Anglia is megérkezett a protestáns országok díszes társaságába, de már csak I. Erzsébet, azaz Boleyn Anna lánya királysága alatt.

Boleyn Anna politikailag nagyon gyorsan megbukott. Halála megrázta az angol közvéleményt, sok mindent átalakított a korabeli udvar belső politikai helyzetében. Viszont a megfelelő helyre kinevezett, reformációt pártoló embereket nem mozdították el, a könyvek, melyeket bevitt az udvarba, megtették hatásukat. A király iránta érzett vonzalma/szerelme elindította az angol vallásosságot egy olyan úton, amely menthetetlenül elvezetett ahhoz, hogy az anglikanizmus közelebb áll a protestantizmushoz, mintsem a katolicizmushoz. A király és a királyné tervei ebben különböztek. Míg VIII. Henrik csak a pápa helyére szeretett volna beülni az angol egyházban, addig a királyné egy protestáns felekezetet kívánt létrehozni. Ha neki nem is, de lányának sikerült.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BERNARD, G. W.: Anne Boleyn's Religion. *The Historical Journal*, Vol 36. No 1. 1993. március 1-20.
- BERNARD, G. W. : Henry VIII. 'Catholicism without the Pope?' *History*, Vol. 101, No. 2 (345) 2016. április 201–221.
- BERNARD, G. W.: The Fall of Anne Boleyn. *The English Historical Review*, Vol. 106, No. 420. 1991. július, 584–610.
- BERNARD, G. W.: The Fall of Anne Boleyn: A Rejoinder. *The English Historical Review*, Vol. 107, No. 424 1992, július, 665–674.
- BERNARD, G. W.: The Fall of Anne Boleyn. *The English Historical Review*, Vol. 106, No. 420. 1991. július, 584–610.
- BOLEYN Anna sem tudott fiút adni a királynak, és ez pecsételte meg sorsát.
<https://mult-kor.hu/boleyn-anna-sem-tudott-fiut-adni-a-kiralynak-es-ez-pecsetelte-meg-sorsat-20240519> 2024-10-18

42 Boleyn Anna sem tudott fiút adni a királynak, és ez pecsételte meg sorsát. <https://mult-kor.hu/boleyn-anna-sem-tudott-fiut-adni-a-kiralynak-es-ez-pecsetelte-meg-sorsat-20240519> 2024-10-18

43 WALKER, Greg, 4–5. és 11.

44 METHUEN, C., 227–229.

- BORDO, Susan: The Creation of Anne Boleyn. A New Look at England's Most Notorious Queen. Houghton Mifflin Harcourt. Boston-New York (USA), 2013.
- CHADWICK, Owen: Reformáció. Osiris, Bp., 2003.
- DOWLING, Maria: Anne Boleyn and Reform. Journal of Ecclesiastical History, Vol. 35, No. 1, 1984. január, 30–46.
- GUNN, Steven: Review of *Anne Boleyn: Fatal Attractions*. <https://reviews.history.ac.uk/review/967> 2024-04-20
- HUI, Roland: Anne of the Wicked Ways: Perceptions of Anne Boleyn as a Witch in History and in Popular Culture. Parergon, Vol 35, 2018/1. 97–118.
- IVES, Eric: Anne Boleyn on Trial Again. The Journal of Ecclesiastical History, Vol 62. Issue 04 2011. október, 763–777.
- IVES, E. W.: Ann Boleyn and the early reformation in England: the contemporary evidence. The Historical Journal, Vol. 37. Issue 02. 1994, június 389–400.
- KATER, John L.: Ministry and the Tudors. Anglican and Episcopal History, Vol. 92, No. 1. 2023. március, 1–25.
- KÜNG, Hans: Women in christianity. Continuum, London–New York, 2001.
- MATTHEW Parker (1504–1575). <https://www.corpus.cam.ac.uk/parker-library/collections/matthew-parker-1504-1575> 2024-04-16
- METHUEN, C.: The English Reformation in Wittenberg: Luther and Melanchthon's engagement with religious change in England 1521–1560. Reformation and Renaissance Review, 20 (3). 2018. 209–234.
- RIDGWAY, Claire: Anne Boleyn and the Boleyn Family. Anne Boleyn Collection II. MadeGlobal Publishing, UK, 2013.
- SZIGETI Jenő: Tallóztatás teológus szemmel. Theológiai Szemle, 1983. 3. sz. 181–183.
- WALKER, Greg: Rethinking the Fall of Anne Boleyn. The Historical Journal, Vol. 45, No. 1 2002. március, 1–29.
- WARNICKE, Retha M.: Sexual Heresy at the Court of Henry VIII. The Historical Journal Vol. 30, No. 2 1987. június 247–268.
- WARNICKE, Retha M.: The Fall of Anne Boleyn Revisited. The English Historical Review, Vol. 108, No. 428. 1993. július, 653–665.